

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Т.в.о. декана юридичного факультету
Валентина СЛОМА
_____ 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Віктор ОСТРОВЕРХОВ
_____ 2025 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Директор Навчально-наукового
Інституту новітніх освітніх технологій
Святослав ПИТЕЛЬ
_____ 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
з дисципліни
“ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦСЛУЖБ”**

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – К Безпека та оборона

Спеціальність – К3 Національна безпека

Освітньо-професійна програма – Національна безпека (за окремими сферами
забезпечення і видами діяльності)

Кафедра теорії права та конституціоналізму

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	ІРС (год.)	Тренінг (год.)	Самост. робота студ. (год.)	Всього (год.)	Іспит (сем.)
денна	1	1	32	14	3	6	35	90	1
заочна	1	1	8	4	-	-	78	90	1

29.08.2025

**Тернопіль – ЗУНУ
2025**

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності) підготовки бакалавра галузі знань – К Безпека та оборона, спеціальності – КЗ Національна безпека, затвердженої Вченою Радою ЗУНУ, протокол № 8 від 26.06.2025 р.

Робочу програму склав доцент кафедри теорії права та конституціоналізму, к.і.н.,
доцент

Василь УХАЧ

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії права та конституціоналізму, протокол № 1 від 26.08.2025 р.

В. о. завідувача кафедри теорії права
та конституціоналізму, д. ю. н., проф.

Наталія ЧУДИК

Гарант ОП Національна безпека (за окремими
сферами забезпечення і видами діяльності), д.ю.н.

Василь ОМЕЛЬЧУК

1. Опис дисципліни «Історія становлення спецслужб»

Дисципліна Історія становлення спецслужб	Галузь знань, спеціальність, освітньо- професійна програма, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 3	Галузь знань – К Безпека та оборона	Статус дисципліни: обов’язкова Мова навчання: українська
Кількість залікових модулів – 4	Спеціальність - К 3 Національна безпека	Рік підготовки: Денна - 1 Заочна - 1 Семестр: Денна – 1 Заочна – 1
Кількість змістових модулів – 2	Освітньо-професійна програма – Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)	Лекції: Денна – 32 год. Заочна – 8 год. Практичні заняття: Денна – 14 год. Заочна – 4 год.
Загальна кількість годин – 90	Ступінь вищої освіти - бакалавр	Самостійна робота: Денна – 35 год. Тренінг – 6 год. Заочна – 78 год. Індивідуальна робота: Денна – 3 год.
Тижневих годин – 6 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

1. Мета і завдання вивчення дисципліни «Історія становлення спецслужб»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою дисципліни «Історія становлення спецслужб» є надання студентам ґрунтовних та глибоких знань про становлення, генезу та функціонування спеціальних служб у різних країнах світу та України на різних етапах історичного розвитку. Вивчення цієї дисципліни сприяє розумінню ролі та значення спецслужб у забезпеченні національної безпеки, а також їхнього впливу на внутрішню та зовнішню політику держав. Додатково, курс розвиває критичне мислення, аналіз історичних подій та процесів, а також допомагає студентам оволодіти методами дослідження у сфері історії розвідки та контррозвідки.

2.2.Завдання вивчення дисципліни

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенцій) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці. Завданням вивчення дисципліни є також систематизоване та детальне вивчення основних етапів становлення спеціальних служб різних країн світу та України в контексті історичних подій, засвоєння функцій та методів роботи спеціальних служб держави, формування навичок критично аналізувати роботу спецслужб в контексті глобальної політики, ролі в міжнародних відносинах, впливу на суспільство і права людини.

2.3.Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК16. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

2.4.Передумови для вивчення дисципліни.

Вивчення навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб» здійснюється на першому році навчання, а тому його опанування відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми не потребує попереднього засвоєння здобувачами освіти будь-яких інших навчальних дисциплін.

2.5.Результати навчання

Програмні результати навчання, здобуті під час вивчення дисципліни «Історія становлення спецслужб», дозволяють студентам в процесі професійної реалізації:

РН6. Вміти орієнтуватися в джерелах інформації з сучасних проблем національної безпеки України та зарубіжних країн й орієнтуватися у військовій тематиці.

РН10. Здатність удосконалювати знання у сфері міжнародного життя та політичних процесів, орієнтуватися у зовнішній та внутрішній політиці держави, знати її історію та специфіку розвитку й готувати відповідні аналітичні матеріали.

3. Програма навчальної дисципліни: «Історія становлення спецслужб»

Змістовий модуль 1. Загальна характеристика розвитку спецслужб

Тема 1. Поняття та загальна характеристика спецслужб

Поняття «спецслужби». Роль та функції спецслужб у державній системі. Основні завдання спецслужб. Розвідувальна діяльність. Види розвідувальної діяльності. Контррозвідувальна діяльність. Сучасні виклики розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Перспективи розвитку розвідувальної та контррозвідувальної діяльності. Боротьба з тероризмом та екстремізмом. Міжнародне співробітництво спецслужб. Міжнародні розвідувальні альянси. Етика, законність та контроль за діяльністю спецслужб. Правові основи діяльності спецслужб. Права людини та дотримання законодавства. Державний контроль та парламентський нагляд.

Тема 2. Походження та еволюція шпигунства в період Стародавнього світу. Протослужби

Шпигунство в Стародавньому Єгипті. Шпигунство в армії, храми як центри збору інформації. Використання шифрування і символів у передачі інформації. Шпигунство в Месопотамії. Роль шпигунів у забезпеченні безпеки міських держав. Використання розвідки для підготовки до військових кампаній. Протослужби: формування перших організованих структур. Шпигунство в Стародавньому Китаї. Розвідка як важливий елемент військової стратегії. Шпигунство в античній Греції та Римі. Використання агентів та шпигунів в міждержавних конфліктах. Спартанська криптія. «Фрументарії» та «спекулятори» як протослужби Риму. Створення перших прообразів державних служб безпеки. Вплив релігії та культури на розвиток шпигунства.

Тема 3. Спеціальні служби часів Середньовіччя та Відродження

Роль спецслужб у політичних та військових процесах епохи Середньовіччя. Організація шпигунства та контршпигунства в королівських дворах. Система агентури при дворах європейських монархів. Шпигунство серед дворянства та церковних кіл. Роль кур'єрів, посланців та дипломатів. Шпигунські структури в часи хрестових походів. Розвідка та контррозвідка в торговельних містах-республіках (Генуя, Венеція)

Розвиток спеціальних служб у часи Ренесансу. Дипломатична розвідка: шпигунство між великими європейськими державами. Інформаційна система Католицької церкви: роль агентів Ватикану. Інструменти та методи шпигунства. Відомі історичні приклади зашифрованих листів (шифр Ватикану, шифрувальні машини Леонардо да Вінчі). Шпигунські методи: підслуховування, проникнення, вербування агентів. Флорентійська розвідка за часів правління Медічі. Френсіс Волсінгем і створення англійської шпигунської системи.

Тема 4. Розвиток спецслужб в епоху великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн

Шпигунство в умовах колоніальної експансії (Іспанія, Португалія, Англія, Франція, Голландія). Мережі агентів у великих морських державах. Роль розвідки у захисті торгових інтересів і стратегічних ресурсів (золото, спеції). Розвиток розвідки та контррозвідки під час Наполеонівських війн. Структура розвідки у Великій Британії під час боротьби з Наполеоном. Військова розвідка та її роль у кампаніях

Наполеона

Методи та інструменти шпигунства в епоху географічних відкриттів і Наполеонівських війн. Морська розвідка та розвідувальні експедиції. Карти, маршрути, стратегічні дані про нові території. Агентурні мережі та шпигунська діяльність. Технічні засоби: шифри, коди та приховані повідомлення. Агентурні мережі Веллінгтона. Міжнародне шпигунство та розвідка в Європі. Коаліції європейських держав проти Наполеона: обмін інформацією, агентурні операції. Способи боротьби з іноземними агентами та контррозвідка.

Тема 5. Спецслужби XIX-XX століть

Огляд історичного контексту XIX-XX століть. Зростання ролі спецслужб у глобальних геополітичних процесах. Вплив націоналізму, індустріалізації та зростання імперій на розвиток розвідки. Формування національних розвідувальних служб у великих державах (Франція, Велика Британія, Німеччина, Росія). Французька політична поліція (Sureté) та її розвиток. Британська розвідка та роль MI6. Російська таємна поліція (Охранка). Перша світова війна та її вплив на

розвиток спецслужб. Створення радянських спецслужб після революції 1917 року (ЧК(ВЧК)). Формування гітлерівської служби безпеки (Gestapo) та розвідувальних органів Третього Рейху.

Спецслужби під час Другої світової війни. Створення глобальних агентурних мереж (SOE, OSS, НКВС). Шпигунські мережі та роль подвійних агентів. Холодна війна та розвиток спецслужб у другій половині XX століття. Створення нових спецслужб у США та СРСР. Контррозвідка. Операції КДБ та ЦРУ у різних країнах (Куба, Афганістан, В'єтнам). Відомі шпигунські інциденти (криза U-2, кубинська ракетна криза). Інновації та технічні досягнення у шпигунстві XX століття. Криптоаналітика та шифрувальні машини. Розвиток супутникової розвідки та електронної розвідки.

Тема 6. Спеціальні служби провідних країн світу

Місце спецслужб у глобальній політиці та міжнародних відносинах. Спеціальні служби США. Основні функції та структура ЦРУ. Федеральне бюро розслідувань (FBI). Агенція національної безпеки (NSA). Спеціальні служби Російської Федерації. Федеральна служба безпеки (ФСБ). Служба зовнішньої розвідки (СЗР). Головне управління розвідки Генерального штабу (ГРУ). Спеціальні служби Великої Британії. Секретна розвідувальна служба (MI6). Служба безпеки (MI5). Штаб урядового зв'язку (GCHQ). Спеціальні служби Ізраїлю. Моссад (Інститут розвідки та спеціальних завдань). Шабак (Служба внутрішньої безпеки). АМАН (Військова розвідка). Спеціальні служби Франції. Генеральна дирекція зовнішньої безпеки (DGSE). Генеральна дирекція внутрішньої безпеки (DGSI). Спеціальні служби Китаю. Міністерство державної безпеки (MSS). Головне управління розвідки Народно-визвольної армії. Спеціальні служби Німеччини. Федеральна розвідувальна служба (BND). Федеральне відомство з охорони конституції (BfV). Військова розвідка (MAD).

Змістовий модуль 2. Українські спеціальні служби на різних етапах української державності: становлення, етапи розвитку, особливості діяльності

Тема 7. Передумови створення української розвідки. Спеціальні служби часів Руси-України, Галицько-Волинської держави та Української козацької держави

/Гетьманщини.

Огляд історичних процесів, що передували створенню української розвідки. Розвідувальна діяльність Київської Русі. Використання дипломатів та агентів для збору інформації. Роль князів у розвідувальній діяльності. Торгові місії як джерело розвідувальної інформації. Мережа агентів серед населення. Внутрішня безпека Київської Русі. Козацька розвідка за часів Гетьманщини. Організація розвідки в козацькому війську. Завдання та методи розвідки під час військових кампаній. Козацька розвідка у зовнішній політиці. Контррозвідка Козаччини. Інформаційно-розвідувальна діяльність у складі Австро-Угорщини та Російської імперії. Інтеграція українських земель у імперські розвідницькі структури. Вплив світових політичних та військових подій на розвиток розвідки

Тема 8. Спеціальні служби у період Української революції 1917-1921 рр.

Військові та політичні загрози для новоствореної Української держави. Центральна Рада та її політика у сфері безпеки. Спецслужби Української Народної Республіки (УНР). Спецслужби Гетьманату Павла Скоропадського. Основні завдання українських спецслужб: військова розвідка, контррозвідка, політична розвідка, захист державних діячів та військових лідерів. Розвідувальна діяльність армії УНР. Співпраця з іноземними розвідками. Відомі операції українських спецслужб. Вплив міжнародної політики на діяльність українських спецслужб. Наслідки та спадщина українських спецслужб періоду революції.

Тема 9. Становлення та розвиток радянських спецслужб.

Місце УСРР/УРСР в системі спецслужб СРСР.

Україна як частина Радянського Союзу, її місце в радянській системі розвідки. Створення радянських органів розвідки та контррозвідки. ЧК (Надзвичайна комісія) і становлення радянських спецслужб. ГПУ/НКВД і їх діяльність в Україні. Зовнішня розвідка ОГПУ/НКВД: роль українських кадрів у загальносоюзних розвідувальних операціях. Розвідка під час Другої світової війни (операції НКВД та СМЕРШ (Смерть шпигунам) в Україні). Українська розвідка в період холодної війни. Боротьба з антирадянськими рухами в Україні. Українські розвідники та їх участь у міжнародних операціях. Операції проти західних країн та шпигунство в Європі. Контроль та репресії в радянській розвідці. Розвідка у період перебудови та розпаду СРСР. Роль спецслужб у політичній кризі кінця 1980-х. Розпад СРСР та трансформація українських спецслужб.

Тема 10. Спеціальні та розвідувальні служби українського визвольного руху у 30-50-х рр. XX ст.

Спеціальні підрозділи УВО у 1920-х – на початку 1930-х рр. Створення Служби безпеки ОУН(б) у контексті розколу українських націоналістів (1939–1940 рр.). Внутрішня структура та кадровий склад СБ ОУН. Діяльність СБ ОУН в період Другої світової війни. Протистояння радянським органам державної безпеки. Диверсійно-бойова діяльність. Розвідувально-інформаційна, контррозвідувальна та слідча робота СБ ОУН у 1945 – 1950-х рр.

Тема 11. Спеціальні служби в період незалежної України

Огляд історії спецслужб в Україні. Вплив радянської спадщини на формування сучасних спецслужб. Визначення ролі та місця спецслужб у державній системі України. Створення Служби безпеки України (СБУ). Правова основа діяльності

СБУ. Структура та функції СБУ. Розвідувальні органи сучасної України. Головне управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР МО). Служба зовнішньої розвідки України (СЗР). Контррозвідувальна діяльність в Україні. Протидія зовнішньому шпигунству. Боротьба з внутрішніми загрозами. Сучасні виклики в контррозвідувальній діяльності. Спеціальні операції в умовах сучасних військових конфліктів. Взаємодія українських спецслужб із міжнародними партнерами. Контроль за діяльністю спецслужб.

4. Структура залікового кредиту з навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб»

№ п/ п	Тема	Кількість годин					Контроль ні заходи	
		Лекції	Практич ні заняття	Самос тійна робота	Індив і дуальн а робота	Тренінг		
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика розвитку спецслужб								
1.	Тема 1. Науково-методологічні засади навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб». Спецслужби: поняття та загальна характеристика.	2	2	2	1	3	Тести, опитування	
2.	Тема 2. Походження та еволюція шпигунства в період Стародавнього світу. Протослужби	2		2			Тести, опитування презентації	
3.	Тема 3. Спецслужби в період Середньовіччя та Відродження.	2	2	4			Тести, опитування реферати	
4.	Тема 4. Генеза спецслужб в епоху великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн.	2		3			Тести, опитування есе	
5.	Тема 5. Спецслужби XIX-XX століть.	2		4			Тести, опитування	
6.	Тема 6. Спеціальні служби провідних країн світу.	4		2			4	Тести, опитування есе
Змістовий модуль 2. Українські спеціальні служби на різних етапах української державності: становлення, етапи розвитку, особливості діяльності								
7.	Тема 7. Передумови створення української розвідки. Спеціальні	4	2	4			Тести, опитування реферати	

	служби часів Руси-України, Галицько-Волинської держави та Української козацької держави /Гетьманщини.				2	3	
8.	Тема 8. Спеціальні служби у період Української революції 1917-1921 рр.	6	2	4			Тести, опитування презентації
9.	Тема 9. Становлення та розвиток радянських спецслужб. Місце УСРР в системі спецслужб СРСР.	2		4			Тести, опитування реферати
10.	Тема 10. Спеціальні та розвідувальні служби українського визвольного руху в 30 – сер. 50-х рр. XX ст.	2	2				Тести, опитування
11.	Тема 11. Спеціальні служби в період незалежної України.	4	2	4			Тести, опитування ессе
	Всього	32	14	35	3	6	

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

№ п/ п	Тема	Кількість годин					Контроль ні заходи
		Лекції	Практи ч ні заняття	Само с тійн а робота	Індив і дуальн а робота	Тре нінг	
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика розвитку спецслужб							
1.	Тема 1. Науково-методологічні засади навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб». Спецслужби: поняття та загальна характеристика.	2	2	7	-	-	Поточне опитування, тести, практичні завдання
2.	Тема 2. Походження та еволюція шпигунства в періоди Стародавнього світу. Протослужби.			7			Тести, опитування презентації
3.	Тема 3. Спецслужби Середньовіччя та Відродження.			7			Поточне опитування, тести, практичні завдання
4.	Тема 4. Розвиток спецслужб в епоху великих географічних відкриттів та Наполеонівських війн.			7			Поточне опитування, тести, практичні завдання
5.	Тема 5. Спецслужби XIX-XX століть.	2		7			Тести, опитування
6.	Тема 6. Спеціальні служби провідних країн світу.			7			Тести, опитування есе
Змістовий модуль 2. Українські спеціальні служби на різних етапах української державності: становлення, етапи розвитку, особливості діяльності							
7.	Тема 7. Передумови створення української розвідки. Спеціальні служби часів Руси-України, Галицько-	2		7			Поточне опитування, тести, практичні завдання

	Волинської держави та Української козацької держави /Гетьманщини.		2		-		
8.	Тема 8. Спеціальні служби у період Української революції 1917-1921 рр.			8			Тести, опитування презентації
9.	Тема 9. Становлення та розвиток радянських спецслужб. Місце УСРР в системі спецслужб СРСР.			6			Поточне опитування, тести, практичні завдання
10.	10. Спеціальні та розвідувальні служби українського визвольного руху у 30 – сер. 50-х рр. XX ст.	2		7			Поточне опитування, тести, практичні завдання
11.	Тема 11. Спеціальні служби в період незалежної України.			8			Поточне опитування, тести,
	Всього	8	4	78	-	-	

5. Тематика практичних занять.

Практичні заняття з навчального курсу «Історія становлення спецслужб» мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів і набуття ними необхідних практичних навичок пошуку, збору та аналізу необхідної інформації, опрацювання історичних джерел та документів, пов'язаних зі спецслужбами. Студенти повинні навчитися критично оцінювати діяльність спецслужб у різні епохи, розуміти їхній вплив на внутрішню і зовнішню політику держав, а також вміти застосовувати історичні знання у контексті сучасних питань національної безпеки для вирішення конкретних ситуацій.

Підготовка до практичних занять полягає у вивченні теоретичного матеріалу, історичних джерел та документів та ознайомлення із спеціальною науковою літературою з теми заняття. З метою перевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно дати відповідь на контрольні запитання і виконати практичні завдання. Важливою формою поглиблення знань з дисципліни «Історія становлення спецслужб» є підготовка студентами реферативних доповідей з проблемних питань курсу, їх заслуховування та обговорення на заняттях.

Робочою програмою вивчення курсу «Історія становлення спецслужб» передбачено проведення практичних занять у обсязі 14 годин. для денної форми здобуття освіти і 4 години – для заочної.

Змістовий модуль 1

Практичне заняття №

1

Тема: Науково-методологічні засади навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб». Спецслужби: поняття та загальна характеристика. Спецслужби Стародавнього світу.

Мета: визначити поняття, види та особливості діяльності спеціальних служб, основні виклики та перспективи розвитку їх роботи, дослідити необхідність міжнародного співробітництва спецслужб, здійснення контролю за їх діяльністю; з'ясувати ключові аспекти зародження й еволюції протослужб за часів стародавнього світу.

Питання для обговорення:

1. Мета, завдання, функції та значення вивчення дисципліни. Поняття та основні завдання «спецслужб». Роль та функції спецслужб у системі державної влади.
2. Міжнародне співробітництво спецслужб. Етика, законність та контроль за діяльністю спецслужб.
3. Шпигунство в Стародавньому Єгипті та Месопотамії.
4. Протослужби: формування перших організованих структур.
5. Шпигунство в Стародавньому Китаї.
6. Шпигунство в античній Греції та Римі.
7. Спартанська криптия. «Фрументарії» та «спекулятори» як протослужби Риму.

Практичне заняття № 2

Тема: Спецслужби в періоди Середньовіччя, Відродження та Нового часу. Спеціальні служби XIX-XX століть.

Мета: дослідити ключові аспекти еволюції спецслужб часів Середньовіччя, Відродження, Нового часу та періоду XIX-XX століть, проаналізувати основні методи, інструменти та відомі приклади їхньої діяльності.

Питання для обговорення:

1. Роль спецслужб у політичних та військових процесах епохи Середньовіччя. Організація шпигунства та контршпигунства в королівських дворах. Шпигунські

структури в часи хрестових походів.

2. Розвідка та контррозвідка в торговельних містах-республіках (Генуя, Венеція)

3. Розвиток спеціальних служб у часи Ренесансу. Інформаційна система Католицької церкви: роль агентів Ватикану. Інструменти та методи шпигунства.

4. Шпигунство в умовах колоніальної експансії (Іспанія, Португалія, Англія, Франція, Голландія).

5. Розвиток розвідки та контррозвідки під час Наполеонівських війн. Методи та інструменти шпигунства в епоху географічних відкриттів і Наполеонівських війн.

6. Формування національних розвідувальних служб у великих державах (Франція, Велика Британія, Німеччина, Росія) у період XIX-XX ст.

7. Французька політична поліція (Sureté) та її розвиток. Британська розвідка та роль МІ6. Російська таємна поліція (Охранка).

8. Створення радянських спецслужб після революції 1917 року (ЧК(ВЧК)).

9. Формування гітлерівської служби безпеки (Gestapo).

10. Створення глобальних агентурних мереж (SOE, OSS, НКВС).

11. Створення нових спецслужб у США та СРСР. Контррозвідка.

12. Відомі шпигунські інциденти (криза U-2, кубинська ракетна криза). Інновації та технічні досягнення у шпигунстві XX століття. Криптоаналітика та шифрувальні машини. Розвиток супутникової розвідки та електронної розвідки.

Практичне заняття № 3

Тема: Спеціальні служби провідних країн світу.

Мета: дослідити діяльність спецслужб провідних країн світу, їхні основні завдання, операції та вплив на міжнародні відносини.

Питання для обговорення:

1. Місце спецслужб у глобальній політиці та міжнародних відносинах.

2. Спеціальні служби США. Основні функції та структура ЦРУ. Федеральне бюро розслідувань (FBI). Агенція національної безпеки (NSA).

3. Спеціальні служби Російської Федерації. Федеральна служба безпеки (ФСБ). Служба зовнішньої розвідки (СЗР). Головне управління розвідки Генерального штабу (ГРУ).

4. Спеціальні служби Великої Британії. Секретна розвідувальна служба (МІ6). Служба безпеки (МІ5). Штаб урядового зв'язку (GCHQ).

5. Спеціальні служби Ізраїлю. Моссад (Інститут розвідки та спеціальних завдань). Шабак (Служба внутрішньої безпеки). АМАН (Військова розвідка).

6. Спеціальні служби Франції. Генеральна дирекція зовнішньої безпеки (DGSE). Генеральна дирекція внутрішньої безпеки (DGSI).

7. Спеціальні служби Китаю. Міністерство державної безпеки (MSS). Головне управління розвідки Народно-визвольної армії.

8. Спеціальні служби Німеччини. Федеральна розвідувальна служба (BND). Федеральне відомство з охорони конституції (BfV). Військова розвідка (MAD).

Змістовий модуль 2

Практичне заняття № 4

Тема: Передумови створення української розвідки. Формування спеціальних служб часів Руси-України, Галицько-Волинської держави, Української козацької держави /Гетьманщини та Австро-Угорщини та Російської імперії

Мета: висвітлити історичні передумови, розвиток розвідувальних традицій на українських землях та ключові моменти становлення української розвідки з часів Руси-України, Галицько-Волинської держави та Української козацької держави

/Гетьманщини, встановити роль українських спецслужб у захисті держави та забезпеченні її безпеки за складних політичних і військових умовах.

Питання для обговорення:

1. Початки розвідувальної діяльності та захист державного ладу в Україні-Руси.
2. Вивідування та розшукові дії часів удільної роздробленості, Галицько-Волинської держави.
3. Розвідувально-сторожова служба у козацькій Україні (кінець XVI - перша половина XVII ст.).
4. Утворення козацької Української держави. Організація розвідки й контррозвідки: об'єкти, цілі, форми й методи. Діяльність розвідки в період підготовки та організації повстання Б. Хмельницького. Заходи щодо збирання розвідувальної інформації та дезінформування польського командування.
5. Становлення контррозвідки та основні напрями її діяльності.
6. Інформаційно-розвідувальна діяльність у складі Австро-Угорщини та Російської імперії.

Практичне заняття № 5

Тема: Українські спецслужби періоду революції 1917–1921 рр.

Мета: висвітлити історичні передумови, розвиток розвідувальних традицій на українських землях та ключові моменти становлення української розвідки період Української революції 1917-1921 рр., встановити роль українських спецслужб у захисті держави та забезпеченні її безпеки за складних політичних і військових умовах.

Питання для обговорення:

1. Передумови та особливості створення революційних органів безпеки й оборони України періоду революції 1917–1921 рр.
2. Військові та загальнодержавні спецслужби УНР в період Центральної Ради.
3. Військова розвідка та контррозвідка Гетьманату.
4. Спеціальні підрозділи МВС, військова розвідка та контррозвідка Директорії УНР.
5. Специфіка організації спеціальних органів ЗУНР: військові спецслужби, жандармерія.
6. Особливості функціонування національних спецслужб в умовах еміграції (Державний центр УНР в екзилі).

Практичне заняття № 6

Тема: Спеціальні та розвідувальні служби українського визвольного руху у 30 – сер. 50-х рр. XX ст.

Мета: висвітлити основні етапи становлення та особливості розвідувальної та контррозвідувальної діяльності суб'єктів українського визвольного руху (СБ ОУН, УПА) у період 30 - сер. 50-х XX ст. у їх протистоянні з структурами радянського тоталітарного режиму.

Питання для обговорення:

1. Спеціальні підрозділи УВО у 1920-х – на початку 1930-х рр.
2. Створення Служби безпеки ОУН(б) у контексті розколу українських націоналістів (1939–1940 рр.).
3. Внутрішня структура та кадровий склад СБ ОУН.
4. Діяльність СБ ОУН в період Другої світової війни.
5. Протистояння радянським органам державної безпеки. Диверсійно-бойова діяльність.
6. Розвідувально-інформаційна, контррозвідувальна та слідча робота СБ ОУН у 1945 – 1950-х рр.

Практичне заняття № 7

Тема: Спеціальні служби в період незалежної України.

Мета: визначити основні аспекти діяльності спеціальних служб України в сучасний період, їх роль у державній безпеці, міжнародній співпраці та боротьбі з новими загрозами.

Питання для обговорення:

1. Історії формування та розвитку спецслужб в Україні (1991 - до сьогодні). Вплив радянської спадщини на формування сучасних спецслужб.
2. Служба безпеки України (СБУ).
3. Розвідувальні органи сучасної України. Головне управління розвідки Міністерства оборони України (ГУР МО). Служба зовнішньої розвідки України (СЗР).
4. Контррозвідувальна діяльність в Україні.
5. Сучасні виклики в контррозвідувальній діяльності в умовах повномасштабної агресії росії.
6. Спеціальні операції в умовах сучасних військових конфліктів.

6. САМОСТІЙНА РОБОТА

Самостійна робота, як одна із форм засвоєння навчального матеріалу у вільний від обов'язкових занять час і без участі викладача, передбачає особистісно-орієнтовану організацію самоосвіти студента. Організація самостійної роботи вимагає особливої уваги, тому що частина питань кожної теми виноситься на самостійне опрацювання студентами, а матеріал, передбачений для засвоєння під час самостійної роботи, виноситься на екзамен.

Самостійна робота забезпечується необхідними навчально-методичними засобами (у тому числі конспектами лекцій, навчально-методичними розробками для самостійного вивчення дисципліни, періодичними виданнями). Студенти мають можливість самостійно опрацювати навчальний матеріал у бібліотеці, навчальних кабінетах і комп'ютерних класах з використанням мережі Інтернет, а також у домашніх умовах (при отриманні відповідного пакету навчально-методичної літератури).

Самостійна робота є видом позааудиторної індивідуальної роботи студента навчального, навчально-дослідницького характеру, яке використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни і завершується оцінюванням. *Метою* є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу та розвиток навичок самостійної роботи.

Самостійна робота з навчального курсу *«Історія становлення спецслужб»* полягає у самостійному науковому дослідженні актуальних, дискусійних питань історії становлення спецслужб в Україні та світі. Результатом самостійної роботи має бути продемонстроване вміння розглядати важливу тему, класифікувати різні підходи до неї, оперувати спеціальною фаховою термінологією, викладати власне розуміння проблеми.

Самостійна робота з навчальної дисципліни *«Історія становлення спецслужб»* спрямована на те, щоб поглибити знання студента, навчити його мислити оригінально, нестандартно, самостійно, творчо. З цією метою пропонуються **теми щодо підготовки наукової роботи (есе, наукова стаття, тези)** із вузької проблематики курсу (тема наукової роботи може бути запропонована самим студентом та узгоджена з науковим керівником) або вибрана із приведених нижче.

Тематика наукових робіт із дисципліни «Історія становлення спецслужб»

1. Витоки шпигунства: спецслужби давніх цивілізацій (Єгипет, Китай, Рим).
2. Організація розвідувальної діяльності в Середньовічній Європі.
3. Таємні служби Османської імперії та їх вплив на дипломатію.
4. Спеціальні служби епохи Ренесансу: розвідувальні мережі Венеції.
5. Шпигунство в період Наполеонівських воєн.
6. Арабська розвідка середньовіччя: вплив на дипломатію та військові кампанії.
7. Використання агентурних мереж в часи Тридцятилітньої війни (1618–1648).
8. Створення та еволюція британської розвідки: від MI5 до MI6.
9. Німецька розвідка і контррозвідка під час Першої та Другої світових воєн.
10. Розвиток радянської розвідки: ЧК, НКВД та КДБ.
11. ЦРУ: становлення та ключові операції в XX столітті.
12. Розвідувальна діяльність під час Холодної війни: глобальне протистояння США та СРСР.
13. Ізраїльський Моссад: операції та методи роботи.
14. Французькі спецслужби: від La Sûreté до DGSE.
15. Українська розвідка під час національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.
16. Спецслужби нацистської Німеччини: СД та Гестапо.
17. Спецслужби Японії: від самурайських шпигунів до сучасної розвідки.
18. Індійська розвідка: історія формування та діяльність RAW (Research and Analysis Wing).
19. Роль спецслужб у боротьбі з організованою злочинністю в XX столітті.
20. Інформаційна безпека та шпигунство в епоху Індустріальної революції.
21. Роль спецслужб у розпаді СРСР і формуванні нових держав.
22. Розвідка в кіберпросторі: новітні виклики та загрози.
23. Інформаційні війни та їх вплив на діяльність сучасних спецслужб.
24. Співпраця спецслужб у боротьбі з міжнародним тероризмом.
25. Міжнародні розвідувальні альянси: «П'ять очей» і їхнє значення.
26. Спецслужби країн Близького Сходу: структура і діяльність.
27. Контррозвідка в Україні після здобуття незалежності.
28. Спецслужби в умовах гібридної війни: приклад російсько-українського конфлікту.
29. Етичні аспекти діяльності спецслужб: права людини і національна безпека.
30. Розвиток української розвідки в період незалежності: виклики та перспективи.

6. ТРЕНІНГ З ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ СПЕЦСЛУЖБ»

Трénінг (англ. *training*) - це запланований процес модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду з тим, щоб досягти ефективного виконання в одному виді діяльності або в певній галузі.

Тренінг є незамінним елементом системи навчання, що надає можливість отримати нові знання та досвід їх практичного використання шляхом вироблення нових навичок та умінь.

Мета проведення навчального тренінгу полягає у набутті учасниками тренінгу нових професійних навичок та умінь, формування навичок співпраці, критичного та логічного мислення, аналізу, відбору та презентації інформації, пошук ефективних шляхів розв'язання поставлених проблем завдяки об'єднанню зусиль учасників в тренінговій групі.

Рекомендований порядок підготовки та участі студента у тренінгу: самостійна підготовка та участь у дебатах в рамках аудиторного проведення тренінгу.

Тренінг проводиться у встановлені строки із підведенням підсумків шляхом обговорення результатів досліджень, обміну думками з питань, які виносились на **дебати**, обґрунтування та доведення власної позиції. Враховуючи основну мету навчальної дисципліни «Історія становлення спецслужб», якою є оволодіння студентами ґрунтовними та глибокими знаннями про розвиток і функціонування спеціальних служб у різних країнах світу на різних історичних періодах; розуміння ролі та значення спецслужб у забезпеченні національної безпеки та політики держави, студентам запропоновано орієнтовну тематику дебатів (студенти також можуть запропонувати власну тематику, попередньо погодивши її з викладачем).

Тематика на тренінг – дебати з курсу «Історія становлення спецслужб»

1. Роль спецслужб у забезпеченні національної безпеки: ефективність vs права людини
2. Баланс між безпекою і особистими правами, свободу і конфіденційність.
3. Допустимість «необхідного зла» допустимим в розвідувальних операціях?
4. Доцільність використання розвідувальних агентур у мирний час?
5. Вплив спецслужб на приватне життя громадян.
6. Моральність та законність використання крайніх методів у спецслужбах.
7. Чи можуть спецслужби бути надто потужними для демократії?
8. Вплив потужних спецслужб на демократичні інститути та права громадян.
9. Як історія впливає на сучасні спецслужби: спадщина радянської розвідки в Україні
10. Вплив радянського досвіду на сучасну діяльність українських спецслужб.
11. Ефективність спецслужб у боротьбі з тероризмом: історичний контекст і сучасні реалії
12. Чи є розвідувальні альянси необхідними для глобальної безпеки?
13. Інформаційна війна: історичні приклади та сучасні виклики
14. Етика шпигунства: чи повинні розвідки дотримуватись моральних стандартів?
15. Чи може розвідка бути успішною без партнерства з іншими країнами?
16. Технологічний прогрес і його вплив на спецслужби: від шифрування до кіберзагроз.
17. Історичні приклади провалів спецслужб: що ми можемо з цього навчитися?
18. Чи можуть спецслужби бути інструментом для підтримки політичного режиму?
19. Вплив національних інтересів на розвідувальні стратегії: глобальний чи локальний підхід?
20. Роль спецслужб у боротьбі з організованою злочинністю: історичний аналіз і сучасні практики

7. КРИТЕРІЇ, ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Підсумковий бал (за 100 бальною шкалою) з дисципліни «Історія становлення спецслужб» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3	Модуль 4
20 %	20 %	5 %	15 %	40 %
Поточне оцінювання	Модульний контроль	Тренінги	Самостійна робота	Екзамен
Оцінка за поточне оцінювання визначається як середнє арифметичне усіх оцінок, отриманих на практичних заняттях. Оцінювання на практичних заняття здійснюється за 100 бальною шкалою.	Підсумковий модульний контроль планується наприкінці семестру, передбачає розкриття 2 теоретичних питань - по 30 балів; виконання 5 тестів по 2 бали та розкриття 4 б.; 2 термінів (понять) – кожне по 10 б. Оцінювання модульного контролю здійснюється за 100 бальною шкалою.	Тренінг проводиться наприкінці семестру на окремих заняттях. Під час тренінгу оцінюються участь у дебатах за визначеною темою. Тренінг оцінюється за 100 бальною шкалою.	Оцінювання самостійної роботи здійснюється за 100 бальною шкалою. Оцінка за самостійну роботу виставляється за виконану наукову роботу.	Екзамен передбачає виконання наступних завдань: 1. Два теоретичних питання – по 30 б; 2. Розкриття термінів (понять). – 20 б. 3. 5 тестів по 4 б. Екзамен оцінюється за 100 бальною шкалою.

Критерії оцінювання поточного опитування (20%):

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самотійно та аргументовано його викладає під час відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та викладає його основний зміст, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

1–59 балів – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст теоретичних питань.

Підсумкова оцінка за поточне опитування кожного модуля визначається як середнє арифметичне оцінок, отриманих під час занять в межах кожного модуля.

Критерії оцінювання за модульний контроль (20%), – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Висвітлення теоретичних (проблемних) питань: 2 теоретичні питання, за відповідь на яке студент може отримати від 0 до 30 балів, що в підсумку дає максимально 60 балів:

15–30 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самотійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Тестів: 5 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 4 бали, що в підсумку дає максимально 20 балів;

4 бали – на тест надано правильну відповідь.

Розкриття термінів (понять): 2 терміни, за правильну відповідь на кожне студент може отримати 10 б, відповідно за 2 терміни максимально - 20 балів:

5–10 балів – у повному обсязі розкриває суть відповідного поняття (терміну).

1–4 бали – не в повному обсязі розкриває зміст конкретного поняття (терміну), фрагментарно висвітлює лише окремі його характеристики

Критерії оцінювання тренінгу (5%):

90–100 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самотійно та аргументовано його використовує під час виконання завдань тренінгу, виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, але при виконанні окремих завдань тренінгу не вистачає достатньої глибини та аргументації його використання, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки, загалом виявляє творчий підхід до виконання завдань;

65–74 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом та загалом його використовує при виконанні завдань тренінгу, але без глибокого всебічного аналізу,

обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві неточності та помилки, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–64 бали – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його використовує, недостатньо розкриває зміст завдань тренінгу, допускаючи при цьому суттєві неточності, не виявляє творчого підходу до виконання завдань;

1–59 бали – не володіє навчальним матеріалом, не розкриває зміст завдань тренінгу, не бере участі у колективних завданнях під час проведення тренінгу.

Критерії оцінювання самостійної роботи (15%):

90–100 балів – зміст самостійної роботи повністю відповідає встановленим вимогам, містить елементи самостійного дослідження, свідчить про високий рівень опанування навчального матеріалу, студент на високому рівні виявляє творчий підхід до виконання завдань;

75–89 балів – зміст самостійної роботи в основному відповідає встановленим вимогам, можуть бути несуттєві недопрацювання за окремими завданнями, свідчить про належний рівень опанування навчального матеріалу, студент належно виявляє творчий підхід до виконання завдань;

60–74 балів – поставлені завдання виконані на недостатньому рівні; наведені авторські напрацювання є загальними і слабо обґрунтованими, свідчать про недостатній рівень опанування навчального матеріалу; студент припускається значних помилок у виконанні завдань, в окремих моментах виявляє творчий підхід до виконання завдань;

1–59 балів – завдання практично не виконані; відсутні авторські напрацювання; грубі помилки у вирішенні завдань роботи, що свідчать про низький рівень опанування навчального матеріалу; студент не виявляє творчого підходу до виконання завдань.

Критерії оцінювання екзамену (40%) – види контролю, при яких засвоєння студентом теоретичного та практичного матеріалу оцінюється від 0 до 100 балів як сума балів за виконані завдання.

Екзаменаційний білет складається із:

Висвітлення теоретичних (проблемних) питань: 2 теоретичні питання, за відповідь на яке студент може отримати від 0 до 30 балів, що в підсумку дає максимально 60 балів:

15–30 балів – у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, всебічно, самостійно та аргументовано його викладає під час відповіді, глибоко та всебічно розкриває зміст завдання.

1–14 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не в повному обсязі, фрагментарно (без аргументації та обґрунтування) його викладає, недостатньо розкриває зміст завдання, допускаючи при цьому суттєві неточності, відповіді на запитання нечіткі.

Тестів: 5 тестів, за правильну відповідь на кожен із яких студент може отримати 4 бали, що в підсумку дає максимально 20 балів;

4 бали – на тест надано правильну відповідь.

Розкриття термінів (понять): 2 терміни, за правильну відповідь на кожне студент може отримати 10 б, відповідно за 2 терміни максимально – 20 балів:

5–10 балів – у повному обсязі розкриває суть відповідного поняття (терміну).

1–4 бали – не в повному обсязі розкриває зміст конкретного поняття (терміну), фрагментарно висвітлює лише окремі його характеристики.

8. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни «Історія розвитку спецслужб» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- ✓ поточне опитування та тестування;
- ✓ контрольне модульне тестування;
- ✓ презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- ✓ виконання самостійної роботи;
- ✓ студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- ✓ підготовка есе;
- ✓ тренінги;
- ✓ підсумковий екзамен.

Шкала оцінювання

За шкалою Університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74		D (задовільно)
60-64	задовільно	E (достатньо)
35-59		FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34	незадовільно	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

8. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Найменування	Номер теми
Мультимедійний проектор та проєкційний екран	1 – 11
Програмне забезпечення базових інформаційних технологій: Microsoft Office, телекомунікаційне програмне забезпечення	1 – 11
Наявність доступу до мережі Інтернет	1 – 11
Персональні комп'ютери, ноутбук	1 – 11
Комунікаційна навчальна платформа Moodle	1 – 11
Комунікаційне програмне забезпечення Zoom	1 – 11

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

- Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- Угода між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво від 12.07.2017р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-16#Text.
- Статут Міжнародної організації кримінальної поліції – Інтерпол від 13.06.1956 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_142#Text.
- Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.
- Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text>.
- Про Службу зовнішньої розвідки: Закон України від 01.12.2005 № 1357-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-15#Text>.
- Антонюк Я. М. *Діяльність спеціальних підрозділів українських націоналістичних організацій (1921 – 1991): дис... д-ра іст. наук*: 20.02.22; Національний університет «Острозька академія». Острог, 2021. 650 с.
- Antoniuk Y., Marceniuk R. *Lietuviai Ukrainos sukilėlių armijoje (UPA)*. Acta humanitarica universitatis saulensis. Šiauliai, 2017. P. 48-55.
- Військова розвідка : навчальний посібник / упорядники : Д. В. Зайцев, А. П. Наконечний, С. О. Пахарев, І. О. Луценко; за ред. В. Б. Добровольського. К. Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет»», 2016. 335 с. URL: <https://tck.pl.ua/wp-content/uploads/2021/02/Viyskova-rozvidka-posibnyk.pdf>.*
- Веденєєв Д. Особливості організації радянською спецслужбою розвідувально-диверсійної діяльності в окупованому гітлерівцями Києві (1941–1943 рр.). *Воєнно-історичний вісник*. 2024. № 2(52). С. 52-71.
- Веденєєв Д. В., Букін В. П. *Спеціальні служби в історії Української держави*. Київ, 2003.
- Веденєєв Д. В. Документальна спадщина українських спеціальних служб (1917-1920). *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 1997. № 1-2.
- Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. *Двобій без компромісів. Протиборство спецпідрозділів ОУН та радянських сил спецоперацій. 1945-1980-ті роки*. К.І.С. 2007. 568 с.
- Веденєєв Д. Спеціальні підрозділи Української військової організації (1920 – поч. 1930-х рр.). *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: Міжвідомчий збірник наукових праць*. 2000. Вип. 5.
- Веденєєв Д. *Діяльність спеціальних підрозділів руху українських націоналістів та Української повстанської армії (1920-1950-ті рр.) [Текст] : дис... д-ра іст. наук*: 20.02.22; Національна академія Служби безпеки України. Київ, 2006. 500 арк.
- Веденєєв Д. Розвідувальна служба Української повстанської армії (1943–1949 рр.). *Військово-історичний альманах*. 2011. Ч. 2 (23).
- Веденєєв Д. Меч і тризуб. Нотатки до історії Служби безпеки Організації Українських Націоналістів. *З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ*. 1998. № 1/2(6/7), 2000. № 2-4 (13-15).
- Веденєєв Д. В., Биструхін Г. С. *Меч і тризуб. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА. 1920-1945*. Київ: Генеза, 2006. 408 с.
- Веденєєв Д. Науково-педагогічна та організаційна діяльність генерал-лейтенанта В. С. Сідака із розгортання вивчення історії спеціальних служб в Україні. *Воєнно-історичний вісник*. 2022. № 2(44). С. 155-177.
- Гордієнко С. Г. Основи агентурно-оперативної діяльності спецслужб України: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2025. 776 с.
- Девайн Джек. *Призма головного шпигуна. Боротьба з російською агресією*. 2022. 256 с.
- Історія правоохоронних органів України. Підручник / С. В. Банах, А. В.*

Грубінко, В. В. Савенко, В. З. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ. 2021. 232 с.

З історії розвідки та контррозвідки України. 1918-1919 рр.: зб. документів і матеріалів / упоряд. Д. В. Веденєєв, О. А. Стадник ; ред. В. С. Сідак ; Академія Служби безпеки України. Київ : [б.в.], 1996. 159 с.

Ландер І. *Війни в лабіринтах. Історія спеціальних служб. Том 1. 1919-1930.* Фоліо, 2024. 592 с.

Ландер І. *Війни в лабіринтах. Історія спеціальних служб. Том 2. 1930-1939.* Фоліо, 2024. 880 с.

Ландер І. *Війни в лабіринтах. Історія спеціальних служб. Том 3. 1939-1945. Європа.* Фоліо, 2025. 880 с.

Ландер І. *Війни в лабіринтах. Історія спеціальних служб. Том 4. 1939-1945. Нейтральні держави Європи та СРСР.* Фоліо, 2025. 528 с.

Macintyre, Ben. *The Spy and the Traitor: The Greatest Espionage Story of the Cold War.* New York: Crown, 2018. 368 p.

Міхаель Бар-Зохар, Ніссім Мішаль. *Моссад. Найвидатніші операції ізраїльської розвідки.* Наш формат. 2021. 384 с.

Haynes, John Earl, Harvey Klehr, and Alexander Vassiliev. *Spies. The Rise and Fall of the KGB in America.* New Haven: Yale, 2009. 650 p.

Пик С. М. *Таємна дипломатія і розвідка у міжнародних відносинах : навчальний посібник.* Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2012. 514 с.

«Повстанська розвідка діє точно й відважно...». Документальна спадщина підрозділів спеціального призначення Організації українських націоналістів та Української повстанської армії. 1940-1950-і роки / Д. В. Веденєєв, Г. С. Биструхін ; Національна академія Служби безпеки України, Український ін-т військової історії. Київ : К.І.С., 2006. 568 с.

Пилипчик В. Г., Будаков М. О., Гірич В. М. *Система організації управління і правового забезпечення діяльності спецслужб (досвід країн Європейського Союзу та Північної Америки): аналітична доповідь.* НІСД. Київ, 2012. 56 с.

Розвідка і контррозвідка України. 1917-1921 рр. [Текст] : зб. документів і матеріалів / упоряд. Д. В. Веденєєв, О. А. Стадник ; ред. В. С. Сідак ; Інститут Служби безпеки України. Київ : [б.в.], 1995. 167 с.

Роль і місце національної спецслужби в історії українського державотворення. Київ: ВПЦ «Київський Університет», 2017. 183 с.

Спеціальні служби в історії Української держави: навч.-метод. посіб. / Д. В. Веденєєв, В. П. Букін; Національна академія Служби безпеки України. Київ: Видавництво Національної академії СБ України, 2003. 60 с.

Сідак В. С. *Національні спецслужби в період Української революції 1917-1921 рр. (невідомі сторінки історії).* Київ; «Альтернативи», 1998. 320 с.

Смолій В. А., Котляр М. Ф., Степанков В. С. *Спеціальні служби України від найдавніших часів і до сьогодення: У 5-и т. Т. 1: Спецслужби України у IX – середині XVII ст.* / Ред. кол.: Грицак В. С. (співголова), Смолій В. А. (співголова), Сідак В. С., Белов О. Ф., Кудінов С. С., Фармагей О. І., Лисенко О. Є., Рубльов О. С., Степанков В. С., Ярмиш О. Н., Вронська Т. В. НАН України. Інститут історії України; Національна академія Служби безпеки України. Київ: Прометей, 2017. 246 с.

Сідак В. С. *Спеціальні служби України від найдавніших часів і до сьогодення: У 5-и т. Т. 2: Українські спецслужби доби національно-визвольних змагань 1917-1921 рр.* / Ред. кол.: Грицак В. С. (співголова), Смолій В. А. (співголова), Сідак В. С., Белов О. Ф., Кудінов С. С., Фармагей О. І., Лисенко О. Є., Рубльов О. С., Степанков В. С., Ярмиш О. Н., Вронська Т. В. НАН України. Інститут історії України; Національна академія Служби безпеки України. Київ: Прометей, 2017. 472 с.

Дерев'янка І. *Слідство спецслужби: історія, сучасність, перспективи.* Київ. Либідь, 2012. 572 с.

Служба безпеки України: становлення, досвід, пріоритети діяльності / В. Г. Пилипчук [та ін.]. Київ : НКЦ «Інститут оперативної діяльності та державної безпеки», 2007. 192 с.

Служба зовнішньої розвідки України : історія і сьогодення / авт.-упоряд. О. В.Скрипник. Київ: «АДЕФ-Україна», 2012. 104 с.

Ухач В. З. Розвідка та контррозвідка українських самостійницьких сил у 1944-1949 роках: історіографічний дискурс (вибрані аспекти). *«Законотворчість, правовладдя та справедливість у демократичній державі»*: збірник мат-лів Міжнар. юрид. науково-практичної конф. «Актуальна юриспруденція» www.legalactivity.com.ua/, м. Київ, 18 червня 2020 р. Тези наукових доповідей. Київ, Тернопіль: ВЦП «Економічна думка», 2020.

Ухач В. Жандармерія – політична поліція Російської імперії в XIX поч. XX ст.: організаційно-правові аспекти становлення та діяльності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. Вип. 4 (24). С. 63-68.

Ухач В. Інститут державної жандармерії в системі органів охорони суспільного порядку Західноукраїнської народної республіки (листопад 1918 р. – червень 1919 рр.). *Актуальні проблеми правознавства*. 2025. Вип. 2. С. 206-214.

Ukhach Vasil. Special detachments of the Ukrainian liberation novemtnt in 1944-1949: visions of modern scholars. International Scentific Conference Scentific Development of New Eastern Europe: Conference Proceedings, Part I, April 6, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing. 216 pades. P. 188-191.

Шевченко А. *Воєнна розвідка України. У небі, на морі, на землі*. Yakaboo Publishing, 2024. 192 с.

Ярмиш О., Бернадський Б. *«Лицарі плаща й кинджала» (українська історія крізь призму діяльності спецслужб)*. Folio, 2022. 448 с.

Інформаційні ресурси

Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL:<http://portal.rada.gov.ua/>

Офіційне інтернет-представництво Президента

України. URL:<http://www.president.gov.ua/>

Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL:<http://www.kmu.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Служби безпеки України. URL: <https://ssu.gov.ua/>

Офіційний веб-портал Головного управління розвідки Міністерства оборони України. URL: [https://gur.gov.ua.](https://gur.gov.ua/)